

ЛУДУС

БИТИ ИЛИ НЕ БИТИ
ПИТАЊЕ ЈЕ САД И СССР

Јов

Лист
Удружења
Драмских
Уметника
Србије

ИЗМЕЂУ XVI И XVII БИТЕФ-а

ПОВРАТАК ТРАГЕДИЈЕ

Од светске позоришне репрезентације коју сваке јесени гледамо у Београду увек очекујемо одговор на питање: када иде модерно позориште? По следњих година одговор се тешко наслућивао, бивао је нејединствен. На БИТЕФ-у '82 искристилисала се једна тенденција и ми ћемо је, веома необавезно, ословити са слободно позориште.

(Наставак на 6. страни)

ПОЗДРАВНО СЛОВО

ШТА СТЕ ЧЕКАЛИ ДО САДА? ЗАР ЈЕ МОГУЋНО ДА ВАС НИЈЕ ИНТЕРЕСОВАЛО ШТА РАДИТЕ — ЧИМЕ СЕ БАВИТЕ? ЗАР ТОЛИКО СУМЊАТЕ У СВОЈУ ПИСМЕНОСТ? ПА ЗАР НЕ ЗНАТЕ ДА СУ ДВА НАЈВЕЋА ПИСЦА — ЧИЈЕ СТЕ ТЕКСТОВЕ ИГРАЛИ НЕБРОЈАНО ПУТА — ГЛУМЦИ. (МОЛИЈЕР И ШЕКСПИР, АКО НЕКО СЛУЧАЈНО, НЕ ЗНА).

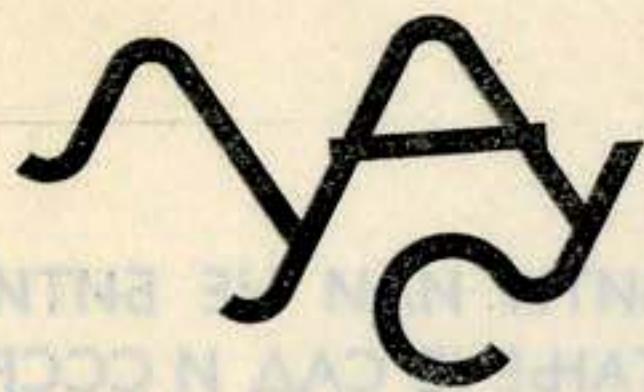
КО ЂЕ, НЕГО СВОЈ СВОМЕ. УХ АЛА СИ НАШАО! ДОБРО — РЕЋИ ЂУ ВАМ И ДВА ИМЕНА ИЗ НАШЕ ДОМОВИНЕ — ЉУБИНКА И ГУТА.

АЛИ НЕ ВОЈТЕ СЕ, НЕЋУ ВАС ТЕРАТИ ДА ПИШЕТЕ ДРАМЕ. САМО ВАМ ПОСТАВЉАМ ПИТАЊЕ ТОНОМ КОЈИ НИЈЕ УЧТИВ.

ЖЕЛИМ ДА ВАС НАТЕРАМ НА ПРОЧИТАТЕ **ЛУДУС** (ЛИСТ УДРУЖЕЊА ДРАМСКИХ УМЕТНИКА СРБИЈЕ), ДА СЕ ЈАВИТЕ ОДГОВОРИТЕ, И ДА МЕ ИСПСУЈЕТЕ НА ПАСЈА КОЛА. ЗАЈЕДНО СМО ЈАЧИ, (ДА ИСКОРИСТИМ ПРИЛИКУ ДА КАЖЕМ НА КОГА СВЕ МИСЛИМ — ГЛУМЦЕ, РЕДИТЕЉЕ, ДРАМАТУРГЕ, ШАПТАЧЕ, ИНСПЛИЦИЈЕНТЕ — И НА ВАС УПРАВИТЕЉЕ).

ОВО ЈЕ ПРВИ БРОЈ **ЛУДУСА** КОЈИ ВАМ **УДУС** НУДИ, ТРЕБАЛО БИ ДА СЕ ПОЈАВЉУЈЕ ДВОМЕСЕЧНО, БРОЈ СТРАНИЦА ДИКТИРАЈЕТЕ И ВИ СВОЈИМ ПРИЛОЗИМА КОЈИ СЕ НАРАВНО НЕ ХОНОРИШУ, (ЗАР БИСТЕ МИ ВИ ПЛАТИЛИ НЕШТО ЗА ОВАКАВ ТЕКСТ?)

Дејан Ђуровић

ЛУДУС — Лист Удружења драмских уметника Србије,
бр. 1, септембар 1983.

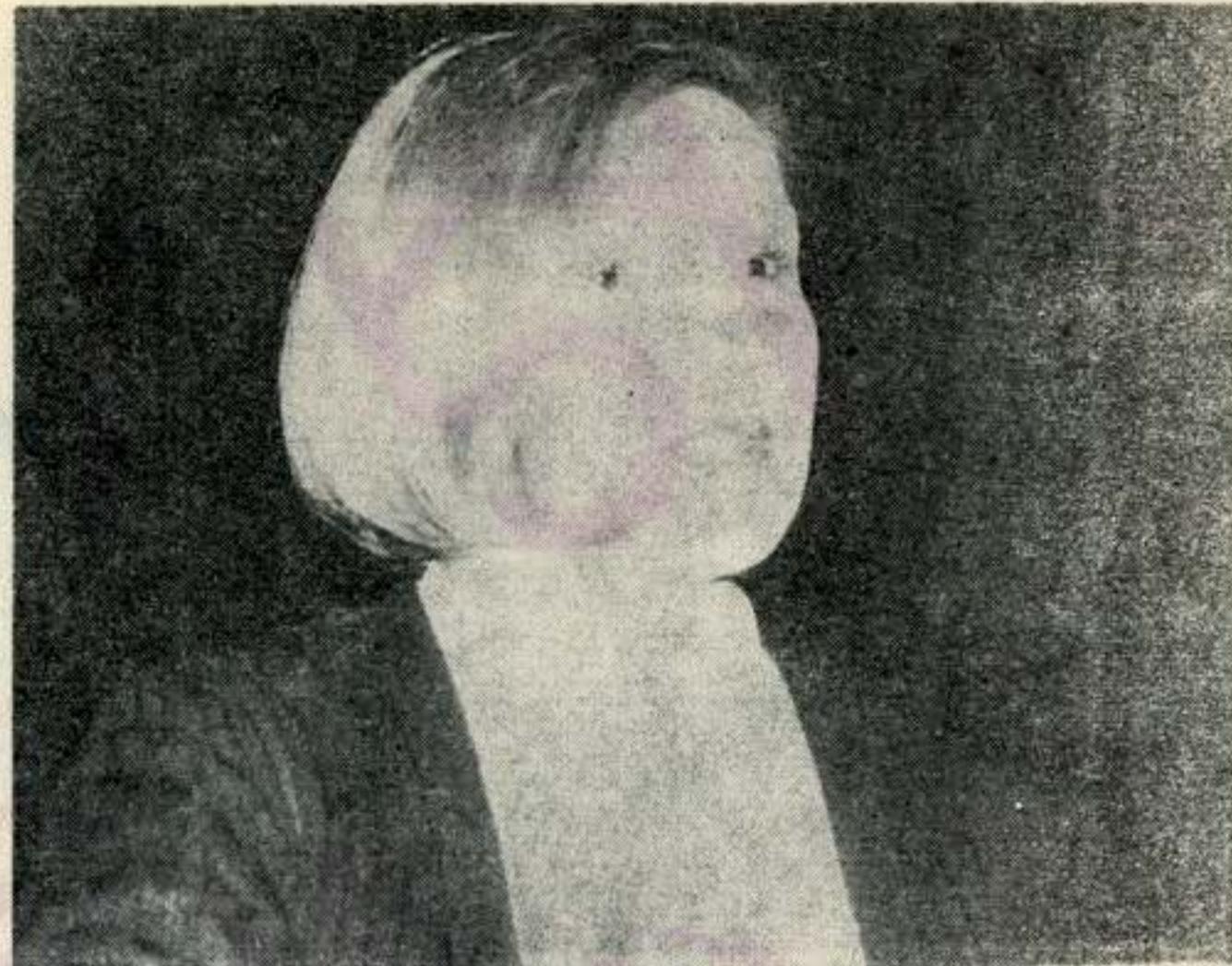
Адреса редакције: Београд,
Теразије 26/1, телефони:
686-879 и 688-294.

Редакција: ДЕЈАН ЂУРОВИЋ (главни и одговорни уредник), ЗОРИЦА СИМОВИЋ (заменик главног и одговорног уредника), Др БРАНИВОЈ ЂОРЂЕВИЋ, ДЕЈАН МИЈАЧ, НИКОЛА МИЛИЋ, ЈАДРАНКА СТИЛИН, МИЛОЈЕ СТЕВАНИЋ ЂАКОН (уредник фотографије), МИЛАН АРНАУТ (технички уредник) и АНА ДАПЧЕВИЋ (оперативни секретар).

Издавачки савет: Слободан Селенић (Председник), Брана Војновић (Потпредседник) Мирјана Стојановић, Јован Ђирилов, Мира Бањац, Др Мирјана Миочиневић, Миленко Вучетић, Љубиша Самарџић, Дејан Мијач, Зорица Симовић и Дејан Ђуровић. Издаје Удружење драмских уметника Србије, Теразије 26/1 за интерну употребу.

Коректор: З. Симовић
Цртеж на насловној страни
— Зоран Јовановић
Штампа: „Будућност“, Г. Милановац, Деспотовачка 3

Драге колеге, пишем вам у жељи да се вратите својој кући. Удружење јесте, мора и биће наша кућа.

Желим да се видимо, да се чујемо и да вратимо нашој професији онај значај и достојанство које нам и припада. То не може и неће нико други сем нас самих. Немојмо дозволити да се наша професија политизује.

Мотив наше уметности припада највишим духовним сфе-

рама, по којима нас друштво једино мора препознати. Оставимо те трагове по којима ће нас наћи млади, паметни и даровити. Немојмо им поднудити чиновничку осредњост, чији смо цех већ платили.

Мислим да је ово тренутак нашег освешћења.

Не пропустимо га.

Потписујући ову жељу позвивам вас на сарадњу.

Добро дошли кући.

Ваша Мира Бањац

сваке организације. Прво, као право сваког члана, да сазна шта се догађа у Удружењу и посебно, као осећање равноправности коју му овакав информатор пружа.

Лист ће сигурно развијати ону тако нужну повезаност чланова око програма који има наше Удружење. Моги ће људи да размишљају, закључују и улазе у акције које најчешће обаве вредни појединци од конференције до конференције делегата.

Лист ће повезивати наша удружења и њихове програме и биће важан катализатор нашег Савеза. Са осећањем радости, због изласка овог информатора, поздрављам све чланове као новоизабрани генерални се кретар Савеза за мандат 83/84 године.

Генерални секретар Савеза Удружења драмских уметника Југославије,

Миодраг Радовановић

Поштоване колегинице и колеге, задовољство је писати за лист УДУС-а, који ево најзад излази. Лист је несумњиво наша велика потреба и давна жеља. Информисање је сигурно неопходна основа за раз

Награде

„Марин Држич“

Током месеца октобра, 1982, оцењивачка комисија за додељу награде „Марин Држич“, коју СУДУЈ додељује сваке четири године најбољем драмском писцу за животно дело или дело изведену између два Конгреса, одржао је две седнице у саставу: Јован Милићевић, председник (по фун-

цији секретар СУДУЈ-а), Вера Прегарц (БиХ) Љубомир Ђорковић (Црна Гора), Илија Милчин (Македонија), Милутин Кашик (Војводина), Мојца Крефт (Словенија), Др. Бранко Ђорђевић (Србија), Ђорђе Миленковић (Косово) и Хелена Буљан (Хрватска) која није присуствовала првој седници ради закашњења полетања авиона.

Пред оцењивачку Комисију су стigli следећи кандидати према пропозицијама правилника:

а) Кандидати за драмски опус: Кола Чашуле, Македонија, Ђорђе Лебовић, АП Војводина и Руди Шелиго — Словенија,

б) драмска дела изведена између два Конгреса:

— Горан Стефановски „Дивље месо“ и „Лет у месту“,

— Руди Шелиго „Свадба“, „Лепа Вvida“,

— Фабијан Шоваговић „Сокол га није волио“,

— Јордан Плевнеш „Еригон“

— Ђорђе Лебовић „Дољна земља“

— Вељко Радовић „Рат и мир у Груди“ и,

в) проф. Боривоје Стојновић за „Историју српског позоришта“.

На другој седници, у присуству свих чланова оцењивачке Комисије, иста је листу кандидата свела на:

1. — Кола Чашула за драмски опус,

2. — Горан Стефановски — за „Дивље месо“ и

3. — проф. Боривоје Стојновић „За историју српског позоришта“.

По овој листи се гласало тајно и тада је већином гласова награда додељена драмском писцу КОЛУ ЧАШУЛУ.

Једна од основних карактеристика драмског опуса Кола Чашула је да су његова дела, убрзо после појаве на македонској сцени, прерасла националне онвире и постала својина југословенских позоришта. Сам писац је врло активан и данас и у најскорије време сазнајемо да су му дела нашла место и у позориштима ван граница наше земље.

Оцењивачка Комисија је у свом раду констатовала да Правилник о додељивању награде „Марин Држич“ има доста мањавости, јер је, на пример — врло тешко оцењивати, у онвиру једне награде кандидате за животно дело који су често на крају своје стваралачке каријере, са кандидатима који се појављују, први пут, па ма нако успешно, на југословенским сценама. Излази да је први успех прво дело младог драмског писца, адекватно по вредности целокупном животном ангажману књижевника који завршава свој животни опус.

Оцењивачка Комисија сматра да би једна од Конференција СУДУЈ-а требала да преиспита пропозиције за доделу ове награде.

Јован Милићевић

ИЗ УГЛА ПРАВНИКА

УДРУЖЕЊЕ КАО ДРУШТВЕНА ОРГАНИЗАЦИЈА

Удружење драмских уметника Србије Законом о друштвеним организацијама и удружењима грађана („Службени гласник СРС“ бр. 24/82) прерасло је од удружења грађана у друштвену организацију што му даје посебну политичку тежину и повећава друштвену одговорност. Тиме Удружење постаје део система социјалистичког самоуправљања.

То значи да принцип слободе удруживања има значајно место у нашем политичком систему. Наше Удружење, као друштвена организација, добија још већину друштвену и стручну улогу. Не може се више на Удружење гледати као на скуп заинтересованих грађана, професионално везаних за позоришну уметност на еснафски начин. Удружење, програмским одредбама СКЈ, Резолуцијама XI. и XII. Конгреса СКЈ, Уставом СФРЈ, уставима република и Програмским циљевима и Статутом ССРН, дефинисано је као саставни део политичког система и један од специфичних облика испољавања интереса људи на друштвеном, културном, хуманитарном, социјалном и другим плановима.

Позитивно је, да није било појава приватизације у раду Удружења и професионализације поједињих руноводећих места, јер је измена Статута које се примењује још од V. Конференције од маја 1981. предвиђала ираћи мандат члановима Председништва и других органа и тела, а све са циљем да се онупи и активира још већи број чланова, посебно новопримљених. То се нарочито односи на младе људе који би кроз рад у Удружењу били по први пут укључени у конкретне послове и задатке самоуправне прансе и односа у самоуправном социјалистичком друштву, као и један вид школе самоуправљача у малом.

Удружење ће бити у обавези да према једном броју свог чланства врши и јавне и друштвене послове и задатке, те ће самостални уметници и остали чланови бити упућени на Удружење да регулишу нена своја стална и друга права. Наиме, Удружење ће овлашћењима и одредбама чланова од 8 до 11 Закона о самосталном обављању уметничке или друге делатности у области културе, поред доношења мерила за утврђивање резултата у бављењу одређеном уметничком или другом делатношћу у области културе, води и евидентију самосталних уметника који су чланови Удружења. Такође издаје одговарајућу исправу која служи члану Удружења за остваривање њених својих личних и статусних права.

Зато је и покретање листа „ЛУДУС“, гласила Удружења драмских уметника Србије, корак даље у афирмирању и окупљању чланова оно удружења које добија много већа права и овлашћења у друштвено-политичком и правном промету. Са мим оно добија и већи круг одговорности и обавеза.

На нама, члановима УДУС-а сада, је да права уметника не остану само слово на страницама службених гласила.

Предраг Миловановић — Пеђа Дипл. правник

ПОЗОРЈЕ НАШЕГ (НЕ) ЗАДОВОЉСТВА

Авадесетосме југословенске позоришне игре су за нама. Оно што је остало у нама, поштоваоцима позоришта, је искуство о театру изван театра. Искуство да позориште увен помало губи нада догађаји и утицаји изван сцене потисну у други план догађања на позоришним даскама.

Ово треба схватити као покушај да се осветле или бар назначе неки разлози због којих је овогодишње Стеријино позорје у исти мах и позорје нашег нездовољства.

ТРИЈУМФ ФАУСТА ИЛИ КОЛИКО СМО БЛИЗУ ЕВРОПИ

Најпре о задовољству. ХРВАТСКИ ФАУСТ, драмско дело Слободана Шнајдера у снажном замаху враћа домаћу драму на ниво европског стваралаштва у тренутну када је овај род у нас иначе посустао. Најзначајније у Фаусту: суптилно проницање у однос уметности и власти — то овом делу даје универзалну вредност и доводи га у ред најзначајнијих текстова југословенског драмског стваралаштва после рата; Поштено и храбро Шнајдер анализира међунационалне односе. То му даје унутарњу снагу; досезање катаре у драмском тнању које је помало и античка и хегеловска трагедија, то је свакано врхунац ове драме.

Убедљивост и снага Шнајдерове трагедије на сцени, у овом времену, у тренутну када су сезаморили и они најупорнији позоришници који тврде да је трагедија уопште могућа — то је нешто сасвим изузетно за наше позоришне прилике.

Тако је мало нога у стеријанској публици изненадио успех ХРВАТСКОГ ФАУСТА иако је било извесне нервозе. Шнајдерово дело је дало печат овогодишњим Играма побравши готово све награде и у београдској и у варандинској верзији изузев глумачких.

Да ли због тога што су се неки позоришни људи, највише глумци, унапред јавно у штампи оградили од награда овогодишњег „Позорја“? Утисан да су глумци намерно заобиђени због тог демонстрирања пре почетка „Позорја“ није променила ни на-

града Божидару Смиљанићу, глумцу варандинског театра „Август Цесарец“, за креацију логорника у њиховом извођењу ХРВАТСКОГ ФАУСТА.

Вратимо се на час неким од догађаја који су претходили „Позорју“ — размеравања ради.

ПОЛИТИЗОВАНО У ОГЛЕДАЛУ

Селектор Љубиша Георгијевски оштетио је Двадесетосме југословенске игре из два разлога: сувише сунжено гледајући на позоришну ситуацију у земљи заобишао је неколико значајних представа, и друго, готово на силу је настојао да селекција има заједнички именитель политизованог театра, што је на моменте деловало противно. Само неколико чињеница у прилиог ованвој тврдњи.

Незамислива је смотра југословенског театра без два савремена, ововременска погледа на драмску баштину, на дела која су већ класика: ДУБРОВАЧКА ТРИЛОГИЈА Ива Вojновића коју многи сматрају хитом сезоне загребачког ХНК-а и ЉУБАВНО ПИСМО Косте Трифковића које у Софији са успехом изводи тамошњи театар „Људмила Живнова“ у режији нашег земљака Мирослава Беловића. Па затим, може ли и мора ли Стеријино позорје без и једне комедије? Само у ужем избору селектор је морao да бира између: Нушићевог СУМЊИВОГ ЛИЦА, у режији Јосипа Лешића, СВЕЧАНЕ ВЕЧЕРЕ У ПОГРЕБНОМ ПРЕДУЗЕЋУ, Ива Брешана у режији Желимира Орешковића и Шеварлићеве ПРОПАСТИ ЦАРСТВА СРПСКОГА, у режији Приможа Беблера.

То што селектора Позоришних игара и републичке селекторе нису привукла два сјајна текста југословенског комедиографа број један у овом тренутку, Душана Ковачевића — САБИРНИ ЦЕНТАР и БАЛКАНСКИ ШПИЈУН — то је посебна прича и за другу је прилику. За сличну, другу прилику је и случај Горана Стефановског и његове драме „НИ—FI“. Чудно је да у тој тврдоглавој тежњи да одраз југословенске позоришне ситуације буде политизовани театар Георгијевски није уврстио у

репертоар КОСАНЧИЋЕВ ВЕНАЦ, Слободана Селенића у режији Димитра Станковског, или представу МАРКСЕ, МАРКСЕ, КОЛИКО ЈЕ САТИ у драматизацији и режији Павла Минчића, или рецимо РАВАНГРАД у режији Дејана Мијача. Било која од ових представа могла је да буде у селекцији, а сигурно пре комада НЕКО ВРЕМЕ У САЛЦБУРГУ или ЗЛАТНЕ ЦИПЕЛИЦЕ, јер се ради о представама које убедљивије одражавају струју политизованог театра код нас. Али оставићемо сада ова питања аналима и документацији Стрейиног позорја.

КАНО ЈЕ ПРОТЕРАН ЧОВЕН ИЗ ТЕАТРА

Што се тиче такозваног „крунског греха” жирија Двадесет осмог Стеријиног позорја који, подсећамо, није доделио ни једну глумачку награду младим звездама југословенског театра: Предрагу — Минију Маноловићу, Александру Берчеку, Бранимиру Лечићу и Божидару Алићу — неколико мисли, са жељом да буду подстицајне.

С правом или не, али оваква одлука је примљена и протумачена као казна „младоуметницима” склоним побуни против грађанској реда у Позорју и око њега. Небитно је колико је ово тачно, а колико не, битно је да је створена атмосфера због које би у свакој одлуци жирија био тражен онај прст изван позоришта који утиче. Наравно погубно за уметност јер онда је она прогнана из позоришта.

Уверења аутора ових редова, уз не мал ооних који мисле исто, јесте да је све започело уздизањем једне просечне и по много чему мале представе ГОЛУБЊАЧА до нивоа политичких и политичарских распри. Даље изван театра је створена температура која обавезно привуче шпекуланте и личности без морала разних врста. Тада театр добије и једну нову масу злурадих навијача којима је позориште иначе страно. Све у свему почиње нездраво време за уметност и отпочиње догађање у коме је све скупо и вредно осим човека — почиње изгон човека из театра. Стеријино позорје ове године није могло да остане поштеђено ових утицаја. Вриштећа чињеница која најбоље сведочи о, најблаже речено, несванид-

ашњој атмосфери је упражњено место ГОЛУБЊАЧЕ у селекцији, што је већ духовито и опоро названо „празном кампујијском столицом”. Најштетнија је појава извесног тихог протеста и бојкота која је пратила Позоришне игре ове године. Од језgra најзначајнијих и најдобронамернијих југословенских позоришних критичара и театролога ове године је у Новом Саду била једва једна петина. Већина из стеријанске породице није дошла. Чак и они проверени заљубљеници и верни пратиоци Стеријиног позорја нису могли да се отму утиску о некој чудној разграђу-

јућој атмосфери на овим Играма.

Неко је у шали рекао да управо ту атмосферу одржава иначе ефентни плакат Матијаја Випотнића: ренесансна, арлекинска фигура у полетном скону лебди изнад тамног простора, а уместо лица има белу мрљу.

Монда ће искуство Двадесетосмих Игара помоћи стеријанској породици да се убрзо отресе овог баласта неразумевања и неспоразумевања.

Данле, назад у театар, назад из патвореног у прави театарски живот!

Бојан Селимовић

Загонетка:

Боље врабац у руци него..... на сцени

Знам представу која је завршена пре става.
Био сам на премијери.

Има толико слабих комада да никако не могу да сиђу са сцене

Јов

МЕСС

ЗАХВАЛНОСТ ЗА НЕУСПЕХ

Фестивал малих и експерименталних сцена у Сарајеву ове године мало је заслуживао тај већ двадесет четири године употребљавани назив. Наиме, нови управни одбор на челу са директором Миром Ласићем и селектором истим Миром Ласићем, определио се, неко какву за нову фестивалску концепцију. Ова смотра у Сарајеву, по њима би требало да буде ревија најбољих назалишних остварења у сезони која јој (смотри) претходи. Даље са оним истраживањим и провонативним МЕС-ом је свршено. Фестивал је направно преминуо, а уместо њега направљен је други од „пробраних“ репертуарских остварења југословенских театарских кућа. МЕС као име још увијен фигурира (до нада, тко то зна?) или је сигурно да је изгубио, или губи свој идентитет.

Међутим да фестивал ипак није потпуно упловио у воде грађanskог театра треба да за-

хвалимо богатој стваралачкој сезони 1982., спремности неких наших институционалних казалишта да подрже истраживачке пројекте и сјајним редитељима: Слободану Унковском, Нади Конотовић, Љубиши Ристићу, Владимиру Милчину, Вити Тауферу и још некима.

Дух старог доброг полетног и младог МЕС-а ове године, уз неколико представа из званичне конкуренције, носио је тзв. Информативни или Off програм. Све у свему мада је највеће концепцијске промјене, и мада је било труда да се МЕС што више озваничи, ипак су нека понуђена театарска остварења измицала танвој одредници. Било је међу њима и свјежих и смионих и правих месовских представа. МЕС је на концу испао боли него што су га његови креатори замислили и на том неуспјеху смо им захвални.

Нермина Курспахић

АНКЕТА „ЛУДУСА”

ЛУДУС: Предвиђате ли да би се у политизацији југословенског позоришта могло доћи дотле да на Позорју буде седам празних места?

ДАВОР КОРИЋ: Ако заташкамо проблеме садашњости, имаћемо и празне театре!

ДРАГОВАН ЈОВАНОВИЋ: Ко се све меша у позориште, ко све претендује да се бави идеологијом и заштитом друштва, може се и догодити таква глупост и „грађанска“ измишљотина па да све представе на Стеријином позорју буду ван конкуренције, тј. да буде седам празних столица. За то је потребан један „генерални“ селектор од Љубише Георгијевског, већи играч и енвилебриста, и седам Душана Поповића у Главном одбору.

МАРЈАН НОВАЧ: Да! Ако буда ишло тајвим тоном и даље као што је почело ове године, биће сасвим нормално да се цокери Позорја играју у другим градовима као што се ове године игра у Београду (СКЦ).

ДОБРИВОЈЕ ИЛИЋ: Не! Не мислим! Због тога што позориште не би смело то себи да дозволи... а ни друштво!

БЛАГОТА ЕРАНОВИЋ: Ако наставимо са оваквом селекцијом на коју утичу непозоришни разлози — предвиђам апсолутно!

БРАНИСЛАВ МИЛОШЕВИЋ: Ако под политизацијом југословенског позоришта подразумевате амбицију политичких структура да оцењују представе, онда мислим да би та амбиција могла да се сматра за давољеном овогодишњим догађајима око „Голубњаче“.

Ако пак политизацију разумете као потребу позоришних људи да одговоре на питања садашњости, онда мислим да ће та потреба постојати док је позоришта. У том смислу мислим да ће следећа Позорја окупљати друштвено релеантне представе и никако не мислим да ће бити више празних него пуних места и представа.

ДИМИТРИЈЕ ЂУРНОВИЋ: Ја је сам пессимиста али не до зида!

3. С.

(Наставак са 1. стране)

Зашто — слободно позориште?

а) Представнице ове оријентације занима слобода, појединачна човекова слобода, социјална и духовна, однос појединачца и историје.

б) Тематски — у фокусу је револуција.

в) Формално — повратак трагедији као жанру.

г) Ово позориште не говори езоповским језиком.

д) Баријера између стварности и сцене је занемарљива. То је „генерација која ће сутра изићи на улицу ивести ствар како треба“ (К. С.).

Победник и љубимац Фести

играти Дантона, например, „онаквог канав он јесте“, играчи Jean Paul Marata, Marquisa de Sadea или Robespierre-a, без толико омиљене ироничне дистанце, са напором на досезању снаге и лепоте, духовног ауторитета опеваних личности, то је новина и драгоценост. Глумац се, тумачећи узвишене емоције, хвата у коштац са гледаоцем - извештаним скејтником. Судећи по тој храбrosti, театр се осврће на своје порекло и приближава своме средишту.

Нешто од те напетости, изазване пројекирањем уметничких и политичких импулса који допиру из света до нас и обратно, било је и за Округлим

Гордана Костановић

вала („Међународни сусрети су као љубавни сусрети“ — Jan Kott), представа »Marat/Sade« Petera Weissa, у извођењу мађарског позоришта Karosvari csiku gergely szinhaz, садржавала је у себи истовремено битне компоненте, најактуелнија питања савременог позоришта. Прво, да ли је данас могућна трагедија у класичном смислу и друго, да ли, када иако инаугурисати аматеризам? Трећа компонента није методолошке природе али одређује проседе — тематско додиривање са „пробуђеном Европом“: револуција, њени облици, суштина, наличје, преиспитивање и континуитет.

Аутори представе „Дантонова смрт“ Büchnera (Deutsches theater, Источни Берлин) позабавили су се, такође, могућношћу трагичног јунака. Савремени театр радије пародира трагичне теме и ликове. Али

столом БИТЕФ-а, у личним и „љубавним сусретима“. Тако је у тону друге половине месеца септембра 1982. улица Лоле Рибара у Београду, то „средиште малог битефовског ко-смоса“ (Б. Б.), била уједно и место на коме је даноноћно трајала светска трибина о горућим темама данашњице.

„Дантонова смрт“ није само комад о различitim политичким схватањима јер ће у њега бити укључено објашњење свих супротности из разних области живота. Оно обухвата прошлост, садашњост и будућност, односи се на простор и време, живот и смрт, на замешљени модел света, идеалну љубав и секс, пасивност и активност, епинурејство и аскетизам, на себичност и одговорност за опште добро“. Ова радна белешка редитеља, Александра Ланга, мада се односи на Büchnerov комад, запра

во тачно скицира мотиве поно в ног усредсређивања на тему револуције које, према томе, није само политичке природе, већ се ради о трагању за тоталним животом, за апсолутним вредностима. И као што „Дантонова смрт“ није само комад о различитим политичким схватањима, тако се ни драма Petera Weissa не задржава само на нивоу идеолошног дискурса, њу такође занима „револуција по мери живота“. Lázlo Vegel у свом приказу напошава рске представе каже: „Слика револуције удружује се с радикалним сензибилитетом. То је сјајно изражено у слици de Sadeovog бичевања. Acs у овој слици савршено изражава молитву за потпуност револуције. (...) И сценском сликом Janos Acs доћарава сусрет, су чељавање Политике, Ероса, Насиља и Слободе“².

Симпатије савременог тумача су на страни Дантона и de Sadea као драмских ликова, јер су животнији, контраверзнији и снажнији у односу на Marata и Robespierrea чије идеје миришу на фанатизам. Дантон каже: „Ти ниси узимао новац, ни си се задуживао, ни с једном женом ниси спавао, увијек си био пристојно одјевен и никад се ниси опијао. Robespierre

ти си управо грозно поштен. Ја бих се стидио да тридесет година будем између неба и земље са истом моралном физиономијом само због једног уживања да могу друге сматрати горима од себе.“ (6. сцена, I чин)

Слободно позориште јавља се у ретким примерцима али тако изражено да се више не може сматрати случајем. Дошло је до срећног подударања технологије и садржаја. У том смислу прецизно је запажање драматурга, Vesne Језернић: „Двадесети век воли да каже о себи да је време у коме се велике мисли и узвишене идеје примају са скептом, па се и не могу приказати на сцени директно. Жivot је својом трагином толико надмашио театар, да се ми у позоришту бранимо одређеном дистанцијом, пристајемо да говоримо о танвим осећањима само нада их оденемо у рухо ироније или ландрдије. (...) «Marat/Sade» показује да је могућа трагедија на начин на који су је доживљавали Грци и Елизабетанци. Синоћ су људи у позоришту плакали.“³

L. Végel налази сродност између представа Janosa Acsa и југословенске »Mise u A-molu« редитеља Љубише Ристића,

сматра да су оба редитеља „на актуелан начин приступила Artaudu i Bredhtu она-но нано би их данас читала Rosa Luxemburg“.⁴

Сасвим је јасно да нови позоришни људи гледају отвореније у очи трагичним темама и свом времену, не задовољавајући се „правом на алузију“, не плашећи се негованог европског цинизма, не прикривајући на позорници свој плач, као што то не прикрива ни Veissov Извинивач у завршном акорду представе нада се његова „молитва за потпуност револуције“ претвара у „опланивање изгубљене вере“, у крик.

Да ли заиста долази идеално време за уметност с обзиром на корен препорода трагедије као драмске врсте и као позоришне оријентације, да ли ће садашња генерација збацити и последњу кошуљицу ироничне дистанце са узвишених идеја и пронети кроз попришта економских и политичких криза неонаљано своју оплакану веру, шта ће бити њен следећи корак, какви плодови њене компликоване резигнације, то су питања с којима по седамнаести пут улазимо у просторе „малог битефовског космоса.“

Зорица Симовић

1, 3, 3, 4.) Bilten BITEF-a '82

ПРОГРАМ БИТЕФ-а '83

septembar 29. i 30. Atelje 212	EMILLA—ROMAGNA TEATRO Modena (Italija) Raymond Quegear: »BUS« Režija: Paolo Poli	15. i 16. septembar Centar »Sava« Režija Erwin Piplitis	SERAPIONS THEATER Beč (Austrija) »DOUBLE PARADISE«
30. septembar Beogradsko dramsko pozorište	THEATER A. D. RUHR Milhajm (SR Nemačka) Botho Strauss: »VELIKO I MALO« Režija: Roberto Ciulli Helmut Schäfer	17. i 18. septembar Narodno pozor. Beograd	COMPANYIA DE NURIA ESPERT Barselona (Španija) V. Šekspir: »BURA« Režija: Jorge Lavelli
23. i 24. septembar Fakultet likovnih umetnosti	MLADI BITEF AKADEMSKO POZORIŠTE »PROMENA« Novi Sad (Jugoslavija) Aleksandar Vedenski: »JELKA KOD IVANOVIH« Režija: Haris Pašović	18. i 19. septembar Centar »Sava«	TEATAR LENJINSKOG KOMSOMOLA Moskva (SSSSR) Bablo Neruda: »ZVEZDA I SMRT HOAKINA MURIJETE« Režija: Mark Zaharov
25. i 26. septembar Pivara, Skadarlija	TEATAR ROMA »PRALIPE« Skoplje (Jugoslavija) »CAR EDIP« po Sofoklu Režija: Rahim Burhan	19 i 19. septembar Dom omladine Beograd	NAYA THEATRE NJU Delhi (Indija) Habib Tanvir: »CARAN« Režija: Habib Tanvir
6. i 25. septembar Beogradski sajam Hala VII Ulaz slobodan	IZLOŽBE BITEFA 83 AMERIČKO POZORIŠTE DANAS Izložba u organizaciji Informativnog centra SAD u saradnji sa BITEF-om 17	22. i 23. septembar Atelje 212	TEATR NOWY Poznađ (Poljska) januš Višnjevski: »KRAJ EVROPE« Režija: Janusz Wisniewski
22. i 30. septembar Atelje 212	SAVREMENI POLJSKI PLAKAT U saradnji sa Pagartom i Muzejom plakata u Varšavi	24. septembar Atelje 212	SLOVENSKO MLADINSKO GLEDALISTE Ljubljana (Jugoslavija) Emil Filipčić: »ZATOČENICI SLOBODE« Režija: Janez Pipan
14. i 15. septembar Pionirski grad	DIVALDO NA PROVASKU Brno (Čehoslovačka) Boleslav Polivka: »KRALJIĆINA LUDA« Režija: Boleslav Polivka	27. i 28. septembar Narodno pozorište Zemun	THEATRE CHAPEAU ROUGE Pariz (Francuska) »GEVREY CHAMBERTIN« Režija: Pierre Pradinas
		28. i 29. septembar Narodno pozorište Beograd	THEATER A. D. RUHR Milhajm (SR Nemačke) V. Šekspir: »SAN LETNJE NOĆI« Režija: Roberto Ciulli

МИШЉЕЊА

ТРАЈНА РАДНА ЗАЈЕДНИЦА — ПУТ КА СЛОБОДИ СТВАРАЛАШТВА

„Стваралаштво није привилегија уског круга стручњака (уметника или научника) — већ је оно природно и битно својство сваког човека“.

Из програма ТРЗ „Знаци културе“

ПОВОД — Системски закон

Пре непуних шест година Закон о удруженом раду, чувеним чл. 100 — 103, самосталним уметницима и културним радницима широм је отворио врата ка самосталном организовању околности за слободно стваралаштво.

РЕАКЦИЈА — Конзервативизам

Изгледа да опори ваздух друштвене реалности, што је тим приликом навалио из спољнег света у запарложена уметничка удружења (ч. изузетима) задимљене „уметничке“ кафане и клубове, тугаљиве малобројне и тегобно ишчупане атељеје, самодовољне галерије, пре увеличано озлоглашене институције... није пријао уметницима. Они су себе и даље, тврдоглаво и неоправдано, називали СЛОБОДНИМ, уместо званичног — САМОСТАЛНИМ. Уосталом, и састанци Основних организација Савеза комуниста упорно се називају ПАРТИЈСКИМ састанцима).

Тако су две слободе — априорна слобода од уплатиња „власти у уметност“ и могућа слобода да се оствари заједништво са „корисничким услугама у култури“ — изгледа деловале као спутавање богомдане слободе, односно као — не-слобода.

РЕЗУЛТАТ: Тријумф

Овако констерираним самосталним уметницима и радницима у култури привремене и трајне радне заједнице личе на клопку, смицилицу, ујдурму, срачунату да се подведу под контролу администрације, СДК, СИЗ-ова. По њима, све то спутава њихово идеалистично схватавање и осећање слободе стваралаштва. То је став да је слобода уопште, а тиме и стваралаштва, категорија изнад „дневних“ околности на коју имају тапију само одабрани, што значи ствараоци, односно уметници. Такојако, разумљиво, али неприхватљиво схватавање стваралаштва, код осетљивих и изолованих професионалних стваралаца у последње време изазива буре и савременом тренутку разна непримерна и јалова окупљања, акције и реакције, што бих збирно назвао — „синдром Ђого“.

За то време новокомпонована „народна“ уметност и култура бујају као коров, ипак дајући, ту и тамо, по неки цветак. Коров има своју виталну логику и јавља се увек на најплоднијем тлу на коме изостаје старање о плодоносним културама, а то тле је по правилу увек близу матице друштва, близу масе, најближе новцу.

СТВАРНОСТ

ШКОЛА ЗА НЕПОЗНАТО ЗВАЊЕ

Не разумем! На факултету драмских уметности у Београду постоји одсек ОРГАНИЗАЦИЈА СЦЕНСКИХ И КУЛТУРНО-УМЕТНИЧКИХ ДЕЛАТНОСТИ. Студије трају, као и код свих осталих одсека — четири године. По упису на Факултет, обично вам говоре о томе да је овај кадар дефицитаран, те да су организатори и аниамтори културе потребни свајој Месној заједници, сваком ООУР-у, центру за културу, позоришту и тако даље. Можда је то и тачно, међутим, ретко ће то знати да за рад у култури треба специјална школа (не школа него факултет, прим. Д. А.), а поготово да постоје људи са звањем — организатор сценских и културно-уметничких делатности. И да то нису менажери, посредници и организатори у оном смислу (зар за то треба школа?) којим их Закон проглашава неуметницима. Сумњам да за то нису ириви сами организатори, али свакако да је за озваничење у јавности тог занимања, понајвише ирив Факултет драмских уметности, односно професори тог одсека, првенствено. Јер, нако би иначе смело да се догоди да за одговарајуће место у културним и другим установама конкурси предвиђају гравнике, филологе, инжењере организационих наука, а организатори сценских и културно-уметничких делатности се ни не помињу, најчешће. Или они тамо уопште не знају да ми постојимо, или ми не знамо да они то знају. Углавном, пре ће се нао организатор културе примити инжењер организационих наука (комедија би се могла звати — Конкурс за свастину и виолончело) или поитиколог, (он је политичар, лакше ће да нам дају лову).

Но, шалу на страну, врло сам мало организатора сценских и културно-уметничких делатности обратите пажњу на ово сценских и културно-уметничких, јер поред овог, на Факултету постоји и смер филмско-телефизијски, који вероватно не спада ни под сцену, ни под културу ни под уметност) каквем, врло сам мало организатора срео који се нису ухлебили

РЕШЕЊЕ: Скок и пливање матицом

Револуција која запостави своју културу у најширем смислу, губи своју покретачку снагу. Када се култура одвоји од своје основе, у тешким временима у убрзаном вртлогу друштвено-економских тешкоћа, ишчена центрифугалном силом доспева на маргине времена и догађаја — бива смештена у мирне воде друштвеног надградње. А када је друштву тешко прво се креще луксуз, „скупа“ уметност... све оно без чега се може. Да будем искрен, без овакве културе и уметности се у овом тренутку може, ма колико то тешко падало свима који од тога живе и навикли су да живе одређеним, преживљеним, на чином живота.

Тражити и кажњавати кривице за то је беспредметан и чини ми се нездрав правац решавања очигледних и могућих проблема културе нашег друштва. Програмске платформе, смернице, закључци, могу да буду од користи, али једино ако се прозванија и коригују у пракси, јер „слободе стваралаштва нема изван конкретног чина стварања“.

ИЗБОР: Самосталност — Заједништво — Нужно заједништво

Закон не укида, нити брани потпуну самосталност уметничког стварања. Мада самосталност уметника може да делује узбудљиво и привлачно, у стварности, по правилу, она није ни угодна нити даје здраве плодове. Напротив, углавном води у разочарење, зловољу, депре-

сију, егзистицијалне кризе... што уметнике често нагони да себе изложе дивљем „културном тржишту“ — самоотуђењу.

Заједништво међу уметницима у овом тренутку не постоји, а када се и јави, или је кратког даха, или засновано на некултивисаној реакцији на тренутне тешкоће, или уметничк о-политикантско - економском опортунизму. Значи да здраво заједништво морамо, корак по корак, да изграђујемо у оквирима овог друштва и овог времена. То је озбиљан ПОСАО и вероватно подразумева извесно и привремено одрицање од наше досадашње, „чисто уметничке“ активности — у корист друштвено-економске. То је питање снаге избора о сопственом будућем животу — хоћемо ли да чекамо на безбедној обали шта ће да се догоди, или ћемо да скочимо у матицу и запливамо.

ШТА ДАЉЕ?

Прва реч у овом тексту је „радна заједница“, и може ми се замерити да о томе нисам ништа конкретно рекао. То нисам ни жеleo, сматрајући да је претходно требало да објасним зашто бисмо се уопште удржivali. Желео сам да поставим нека питања која је неопходно решити пре него што се приступи конкретном. Зато, ако ово што сам до сада написао изазове макар благо таласање свести самосталних уметника и радника у култури, спреман сам да у пар наставака изнесем и то „конкретно“.

Бранко Комадина

да не кажем ушљанали негде, (једног сам скоро срео испред Телевизије кано на послужнику носи десетак кафа, замислите, чак из правца цркве сг. Марка; ох како је некад било); иначе, кад сам већ код Телевизије: паметни људи су тамо смислили штос, ако си организатор било ног смера, а хоћеш да радиш, а да ти се поненад и понешто плати (забога још си млад, треба да печеш занат, знаш ли шта је телевизија? еј?!?) онда изволи, волонтирај, ако нећеш ти, хоће други!

Дакле, сви они организатори који су нашли какав-такав посао а то подразумева стални радни однос, имају решен и свој статус — право на социјално и пензијско осигурање. То за оне који у на неодређено, а они који су на одређено, да не кажем невиђено, могу да се слијају. Они могу да се баве слободно својом делатношћу, у смислу удрунивања рада, али им тај рад нико никде неће записати, изузев банке код које извршилац посла има отворен жирорачун. А то све због тога што је у Закону лепо написано да се организатори и посредници уметничких дела не сматрају уметницима (нисмо ми ти, то су тамо неки), АЛИ, у истом том Закону пише да су УМЕТНИЧКИ САРАДНИЦИ И КУЛТУРНИ РАДНИЦИ у истом кошу као и уметници, те да се у смислу поменутог аЗкона могу САМОСТАЛНО БАВИТИ СВОЈОМ ДЕЛАТНОШЋУ. Кано би организатори сценских и културно-уметничких делатности, својом школском спремом и занимањем требало да припадају неком удружењу културних радника или уметничких сарадника (која најчешће, још нису измислили) сматрали су да су некако најближни Удружењу драмских уметника. Но, ово је асоцијација уметника, а организатори нису уметници!? А могли би бити уметнички сарадници или барем културни радници. И шта сад? Или основати сопствено удружење и створити још један „социјални случај“ у низу, или оне из УДУС-а убедити да смо њихови!?

УДУС додуше, прима и поменуте организаторе у своје чланство али без социјално-пензијских привилегија и елитета самостални који та права повлачи. То заправо значи, онај ко, не да неће, него не може да се запосли, а хоће самостално да се бави организацијом културно-уметничких акција, из нужде дакле, неће моћи. Ето лепо...

Ако хоће социјално и пензијско, ено му Естрада: донесеш неколико уговора, личну карту и око двеста хиљадарке стваре месечно, и ево ти на...

Шта мислите, како се стварају менаџери, они што их Закон не признаје?... Јер, знаш шта нају: самостални може бити само уметник, као угоститељ, разумеш?...

Не разумем, и ето!

ДРАГАН АНЂЕЛКОВИЋ

ПЕТАР ЗЕЦ

Нашој јавности познато је

презиме Зец. Презивају се та-
ко познати сликар, преводилац,
тренер... и позоришни реди-
тель Петар Зец.

Дипломирао је на два факултета: Филолошком и Факултету драмских уметности у Београду.

Са групом младих уметника
Зец је основао 1976. године по-
зориште „Двориште“.

Највећи број представа ре-
жирао је у „Дворишту“. Поме-
нимо само неке: „Сан летње
ноћи“, „Дон Жуан“, „Врати ми
моје крчице“ (награда 7 сенре-
тара СКОЈ-а), „Обгојављенска
ноћ“, „Мушица“... Ова пред-
става је приказивана на многим
фестивалима: МЕС — Сара-
јево, Дубровачке и Сплитске
летње игре, Борштникови сус-
рети — Марибор, Féte de L'
Humanité — Париз, Дани коме-
дије у Светозареву — награ-
да за иновације у режији.

Режирао је „Завештање“ у

МИНИ ПОРТРЕТ САМОСТАЛНОГ УМЕТНИКА

ИЛОНКА ДОГНАР

Школовала се у позоришти-
ма Југославије: у Суботици,
Шибенику, Титовом Ужицу, Оси-
јеку, Нишу, Шапцу, Београ-
ду... Професионални глумац
је од 16. августа 1961. самоста-
лни уметник — од 1968. годи-
не. Радила за радио, телевизи-
ју и филм. Играла у једанаест
домаћих филмова: „Чувар пла-
же у зимском периоду“, „Луде
године“, „Није него“, „Пас ко-
ји је волео возове“, „Тигар“,
„Дечко који обећава“, „Рад на
одређено време“, „Савамала“
итд.

Сама је најзадовољнија свој-
им улогама Чеховљеве Соње
(Титово Ужице), Наташе, после
премијере, у драми „На дну“
Горног (Ниш) и Ибзеновом Ире-
ном са позоришном групом Траг.

Уместо да се „појављује“ и
„бива виђена“, Илонка живи
повучено, посвећена породици
и позоришту, у својој бајоли-
кој кући уред ствари, спрема улоге,
чита, слуша старе мајсторе, пре-
води...

Из ове бледолике жене, зре-
ле лепоте и тајне у очима зра-
че префињеност, снажан ства-
ралачки сензибилитет и ретка
култура, а кано и не би над
„нају да је Мађарица!“

Адреса: Земун, Јанка Лисја-
на 27а, телефон: 102-718.

„Атељеу 212“, „Немушти јез-
ин“ у „Бошкој Бухи“, „Делије
на Бихаћу“ у Народном позори-
шту — Зајечар...

Лето 1983. године обогаћено
је премијерним извођењем Ње-
неових „Слушниња“ у „Двори-
шту“.

У позоришту „Бошко Буха“
Зец припрема Мронкову „Се-
ренаду“.

Братислав Радуловић

Редакција ЛУДУС-а замолила је Душана Вујачића, дугогодишњег позоришног радника и финансијског директора народног Позоришта у пензији, који је цео свој радни век провео са глумцима, да се присети најзанимљивијих и најдуховитијих појединости из позоришног живота.

О ПОЗОРИШНИМ КОЊИМА

Године 1936. гостовало је позориште из Берлина и извело у Народном позоришту у Београду две Вагнерове опере: „Рајско злато“ и „Сумрак богова“ из циклуса НИБЕЛУНГ. Оперска представа „Сумрак богова“ трајала је преко 5 часова. По завршетку представе публика је похрлила на глумачки излаз и скоро га блокирала, само да би поздравила уметнике од њих добила аутограм. Овај сусрет са гостујућим уметницима трајао је пун сат. Негде око 02 сата, нашло се испред глумачког улаза нас некотико из куће. На улици испред улаза стајала су упрегнута два позоришна коња, који вуку декор за позориште. Поред коња стоји кочијаш Јован Хајировић, једвен у црно одело, са белом кошуљом, машином и шеширом на глави. Кад се угасила и последња сијалица у позоришту, излази управник позоришта Милан Предић. Прилази, кочијашу Јовану Хајировићу...

Управник: „Нате, нате, господине Хајировићу, ви сте тако свечано обучени, као министар кад иде у двор да положи заклетву у влади.

Кочијаш: „Мени су наредили, господине управниче, да се свечано обучем ради гостију и да превезем колима управника позоришта до стана, пошто далеко станује“.

Управник: „Ко ти је наредио?“

Кочијаш: „Технички шеф, инжењер Веља Јовановић“.

Пошто је ту био присутан и технички шеф, управник му прилази

Управник: „Нате, нате, господине Јовановићу, ви више водите рачуна о управнику позоришта а много мање о коњима. То је погрешно. Јер, док управник седи са глумцима у бифеу позоришта и прича вицеве, за то време коњи вуку позоришни декор за позориште на Позоришном тргу и позориште „Мањеж.“ Коњи омогућују да свакодневно дајемо од две до три представе, остварује се приход од представа и плаћају нерадници, којих има у позоришту у изобиљу. Коњи раде по цео дан. Шта да радимо кад више не буду могли да вуку декор? Како да купимо два друга коња? Треба да нађемо око шест хиљада динара! Тај износ не можемо да остваримо од прихода за 15 дана играња у позоришту „Мањеж“. Видите, господине Јовановићу, да су за позориште кориснија два коња од управника. Ви сте учинили груб прекршај радне дисциплине, јер сте наредили да коњи дођу пред позориште и чекају пуних седам сати, уместо да се одмарaju. Ради тога вас кажњавам са 10% од плате“.

Управник позоришта се обраћа кочијашу.

Управник: „Господине Хајировићу, за ових 10% од казне купите зоб за коње и добро их нахраните, јер овај коњ, Ђоро, како га ти зовеш, изгледа као најгора рага. Сад терајте кола и коње на починак.“

Кочијаш Јован се попе на кола, узе дизгине и викну: „Би ЂОРО“, а управник позоришта Милан Предић оде пешке на Топчидерско брдо.

Душан Вујачић

ФЕЛЬТОН ПОЗОРИШТА У СВЕТУ

БЕЧКА ДРЖАВА ОПЕРА (Wiener Staatsoper)

Најистакнутије музичко позориште не само у Аустрији, већ и у средњој Европи; до 1918. године — Бечка дворска опера (Wiener Hofoper). Рађање овог позоришта датира негде из средине XVII века када су се при двору аустријског цара одржавале прве оперске представе иста лијских гостујућих трупа. У другој половини XVIII века дворске оперске представе, у музичком извођењу аустријске краљевске капеле, постале су редовне: годишње је изведено 10—12 нових опера, углавном композитора венецијанске и наполитанске школе. Представе су се одликовале великом помпезношћу и са пуно раскоши, до 1700 година изведено је око 400 опера! 1697. године било је започето зидање специјалне зграде за позориште, која је касније уништена пожаром. У почетку су представе биле пребачене у бечки „Бург—театар“, а затим у за оперска извођења нарочито сазиданом „Kärtner Tortheater“-у (1709. године). Почетком XVIII века у аустријском друштву почиње покрет против расипништва, раскошних извођења, против италијанске опере, а за увођење националног оперског стила. Процват рада позоришта, који је настао у другој половини XVIII века, ускоро је

повезан са реформама Кристофа Илука (1714 — 1787) и са увођењем Моцартових дела.

25. маја 1869. године у центру Беча, на простору „Ринге“-а, отворена је нова зграда Дворске опере (Hofoper), Сазидане по плановима архитекте Е. van der Nulja и А. Zikard fon Zikardsburga, и дуго времена сматрана једном од најлепших позоришних зграда у свету. Почетком нашег века рад позоришта је умногоме био зависан од саме политике аустријске мобилизације, од уку-

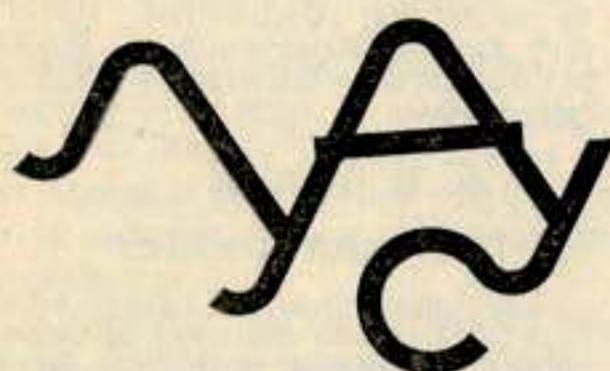
са дворско-аристократских кругова. Из репертоара су избачени руски и француски композитори, а на њихово место дошла сасвим просечна дела савремених аустријских аутора.

После образовања Аустријске републике, 1918. године, позориште је добило нови назив Државна опера (Staatsoper). У периоду од 1920 — 1930. године у позоришту су дириговали истакнути диригенти Крау, Крипс, Р. Штраус, Балтер, Сенкар, Фуртвенглер) и певала водећа вокална елита Европе...

Зачајни прелом у развитку позоришта наступио је 1936. године када је главног диригента дошао Бруно Валтер. После Хитлерове окупације Аустрије, 1938. године, читаво руководство позоришта било је смењено. У току на редних година немачке солдатенске Бечка државна опера је дошла у ред другостепених провинцијских позоришта великог хитлеровског Рајха.

6. марта 1945. године зграда позоришта је била срушена америчким бомбама. По ослобођењу Аустрије, позориште је обновило свајада и пуних десет година давало своје представе у помоћним позориштима „An der Vin-Folksoper“, као и на иностраним гостовањима (Француска, Енглеска, Белгија, Италија). Новембра 1955. године премијерама Моцартовог „Дон Жуана“, Штраусовог „Каваљера с ружом“ и Берновог „Војводе...“ била је свечано отворена обновљена зграда Бечке државне опере...

Н. М.

НЕВЕНКА УРБАНОВА

Целокупну своју глумачку каријеру велика уметница, „звезда предратног и послератног позоришта”, Невенка Урбанова, посветила је Народном позоришту у Београду. Она спада у ону врсту уметника који својим стилом нарантеришу једну епоху, а својом глумачком маштом оплемењују сваку улогу и од најмање направе право позориште.

Још као ученик Глумачко-балетске школе у Београду 1925. године почиње да глуми. Први пут игра као собарица „Код белог коња”, а последњу улогу игра на сцени Југословенског драмског позоришта, улогу Еле оноре 1965. године. Између тих двеју улога ниже се разноли-

**КОМПЛИМЕНТИ
И СИРОМАШТВО**

Позориште „Масна и покрет” чији су оснивачи и једини чланови брачни пар Ива Костовић — Мандић и Петар Мандић из Сарајева, може да се похвали сталном и недвосмисленом подршком позоришних критичара, театролога и новинара. Заправо, тапшање по рамену и ласнави написи су били једина подршка која им је досад вељинодушно пружена. Поред тога, међу ретким стварима у којима ово позориште никада није оскудевало били су позиви на гостовања. Досад су много и често путовали по мањим и већим градовима наше земље и света, али скоро увек — о свом трошку.

Живе искључиво од својих представа у којима раде све: од креације маски, костимографије и писања сценарија до извођења. Не добијају никакве дотације од СИЗ-а културе.

— Ипак, нисмо потпуно прештени себи. Једанпут смо до били два стара милиона од Завода за међународну размену — каже Ива Мандић.

Пројекте, данле, финансирају сами. Немају обезбеђене чак ни просторије за рад. Пробе одржавају у свом стану који је у ту сврху адаптиран, а ту понекад позивају и публику. Прилигија позоришне сале, са свим погодностима које она пружа, омогућена им је једино — за премијере. Репризе су, ако не у стану, онда на гостовањима или фестивалима. Са последњег путовања, на Интернационални театрски фестивал у Барселони у октобру, донели су награду »Premi au ferrat« — за естетску вредност представе и мајсторску употребу маске. Награда је тим вреднија ако се зна да су били једино позориште без инаквог пропагандног материјала, па чак и без најскромнијег плаката.

М. Н.

на и сликовита поворна баруница „рофица, цветова предграђа и велеграда, фаталних жења и историјских личности у којима је Невенка Урбанова увек налазила неке тајанствене пориве и необичне, али животне судбине, исказане сасвим као своје.

Невенка Урбанова је изузетно образована глумица која је још као млада редовно одлазила и пратила позоришни и уметнички живот Париза.

Њени портрети великих глумаца које памти из младости нису бројни, али су међу најлепшим есејима о глумцима написани у нас. У слободним часовима Невенка Урбанова попало и даље исписује своје успомене о свим значајнијим глумцима Народног позоришта које је гледала и са њима играла.

ЈОВАН ЂИРИЛОВ
(„Политика“, 2. XI 1982.)

И од Вашег избора зависиће шта ћемо Вам понудити у идућем броју из архива Николе Милића. Могућности су велике, чак 40 наслова:

1. Балшој театар
2. Бургтеатар
3. Олд Вик театар
4. Фоли Бержер
5. Гилд театар
6. Глоб театар
7. Камерни театар Москва
8. Комеди франсез
9. Конвент Гарден
10. Лењинградско драмско позориште „Пушкин“
11. Лењинградска опера и балет „Риор“
12. Линколнов центар за извођачке уметности
13. Театар „Мали Бурбон“
14. Мали театар — Москва
15. Метрополитен Опера
16. Миланска Скала
17. Московски Художествени театар
18. Мулен Руж
19. Театар Национал популар
20. Немачко позориште
21. „Независно позориште“ — Лондон
22. Оден
23. Опера Комик
24. „Отел де Бурбон“
25. Пале Ројал
26. Пиколо театар
27. Позориште „Фарнезе“
28. Позориште „Маре“
29. Позориште „Моссовјета“
30. Позориште „Олимпико“
31. Позориште „Старог голубарника“
32. Позориште Вахтангов
33. Сала машина
34. Савоја театар
35. Слободна сцена
36. Шекспирово меморијално позориште
37. „Театар“ — Лондон
38. Уметничко позориште — Париз
39. Вајмарско позориште
40. „Жимназ“ — Париз

КРУШЕВАЦ

Прва представа у сезони биће изведена 15. XI. Биће то „ЧИНОВНИЧКА КОМЕДИЈА“ Б. Нушића у режији Јована Путника. У плачу су две нове представе, од којих је једна дечја али још није донета одлука о томе који ће то комад бити.

КРАГУЈЕВАЦ

За 17. септембар заказана је премијера комедије Фадила Хаџића „ЗМИЈА“ у режији Петра Говедаревића.

Пријатно изненађује чињеница да ће у овом позоришту бити први пут одигран комад „КАКО УМРЕТИ У СНУ“ младе Крагујевчанке, студенткиње драматургије, Дубравке Кнежевић, у режији Славенка Салетовића.

Од 16. до 20. октобра биће одржане Октобарске позоришне свечаности за децу. Учествују: „Бошко Буха“ из Београда, Луткарско позориште из Ниша, Мало позориште из Београда и театар „Јоаким Вујић“ са представом „КАМЕНИ КУРИР“ Драгише Пењанина.

ЗАЈЕЧАР

Позориште Тимочке крајине има четрдесет азпослених, од тога осамнаесторо глумци. Сваке године издаје шест премијера и одигра се најмање двеста представа у региону. Развијена је позоришна размена са Бугарском.

АКО ХОЋЕТЕ ДА УКИНЕМО ОВУ РУБРИКУ, УЧИТЕ ЈЕЗИКЕ!
АНТОНЕН АРТО:

Друштвени циљ уметности је да буде излаз за све стрепње њене епохе. Уметник који у срцу не гаји срце своје епохе, уметник који не зна да је он жртвени јарац, да је његов задатак да магнетише, да привлачи, и да подмеће своја плећа лутајућим бесовима епохе не би ли је растеретио њене психолошке нелагодности, тај и није уметник.

Превела: Олгица Бошњаковић

ШТА УОПШТЕ РАДИ ТА КОМИСИЈА?

— Чије интересе заступа?

— Да ли се стварно бави унапређењем сценског израза?

Огорчених и необавештених ће увек из разноразних разлога бити, но и они нам могу помоћи.

Увешћемо кутију за предлоге и притужбе. Не познајемо се довольно, слаби су контакти са унутрашњошћу, немамо свој клуб... Али: имамо своје новине! Искористимо их...

Комисија за унапређење сценског израза и популарисање драмског стваралаштва формирана је 18. II 1977. године. У нашем правилнику се каже: „Комисија, као посебан стручан орган Удружења, формирана је са циљем да кроз свој рад проналази најсавршеније и најбоље форме рада на унапређењу сценског израза, прати репертоарски политику Удружења и одабира најбоља остварења ради пласирања заинтересованим корисницима.“ (члан бр. 3)

Протеклих година нисмо могли да се у потпуности придржавамо овако лепе замисли, и свесни смо да смо нажалост, највеће уступке чинили у односу на квалитет представе. Намера нам је била да подстакнемо драмске уметнике да пријаве што већи број програма. Сада програма има доволно и надамо се да нам је свима у интересу да коначно једини критеријум при одабирању представа буде квалитет.

Ми прихватамо одговорност за све наше пропусте, али радио се. На пример, у последњих годину дана 39 екипа је преко Комисије реализовало 543 програма — представа, које је гледало око 317.000 гледалаца. Остварен је прометод 550 милиона стarih динара. Број пријављених представа последњих месеци је велики. Тренутно имамо 64 представе.

Комисија

НОВИ САД

На Фестивалу луткарских позоришта Србије одржаном у Новом Саду октобра 1982. године специјалну награду за улогу Лисице Алисе у комаду „ПИНОКИО“ (позориште „Пинокио“ из Земуна) добила је глумица ЗВЕЗДАНА ЂОРЂЕВИЋ. То је креација која ће се памтити по духовитости, елеганцији, хумору и обиљу глумачке изражаваности. Лисицу Алису имали су прилике на виде и телевизијски гледаоци. О привлачности овог лика на сцени сложили су се деца, одрасла публика и критика.

НИШ

Радни људи Народног позоришта у Нишу сакупили су се 1. септембра да би одржали састанак Уметничког савета и Радничког савета. Поред планирања репертоара, најважнија тема разговора су стабилизационе мере. Директор по зоришта, Брана Војновић, обећава да ће и ова кућа дати конкретан допринос политици стабилизације.

Што се тиче основне активности, најављују две премијере. Марисав Радовановић режираће „ШУ МУ“ Островског (музика — Воки Костић, лектор — Др Брана Ђорђевић), а Милорад Берић поставиће драму „Балкански шпијун“ Душана Ковачевића.

Ни Шекспир није рекао има нешто труло у држави Енглеској Јов

ШАБАЦ
У Шапцу се припремају две нове представе, „САБИРНИ ЦЕНТАР“ Душана Ковачевића и „КОЛА МУДРОСТИ — ДВОЈА ЛУДОСТИ“ Островског.

РЕКОРДИ

МИЛКА И ВЛАСТ

Глумица Милка Газикаловић одиграла је око 200 пута драматизацију изабраних Нушићевих текстова „О власти“. Тумачила је 13

различтих женских ликова.

Трећа је сезона како са успехом игра широм Југославије. Гостовала је у Сплиту, Панчеву, Приштини, Мојковцу, Нишу, на радним акцијама... или и у Горњој и Доњој Ржани код Пирота, забаченом селу на самој граници.

Од СИЗ-а културе Београда дошла је дотације за 30 представа а од СИЗ-а Скадарлије за 15 представа.

Текст је научила напамет јер нема шаптача. **Б. Радуловић**

ПИСМО

Већ дуже времена, а преко поједињих чланова Удружења слободних уметника, изражавам своју спремност и спремност Позоришта лутака „Пинокио“ да наше позориште отворимо и омогућимо присуство свим активностима и променама који се стварају у оквиру Удружења.

У разговорима са неким члановима, ма да не о свим појединостима, било је речи и какав би облик та сарадња требала да има.

Позориште располаже са условима који омогућују припрему и реализацију програма. Простор који можемо да дамо на располагање, могао би у неку руку да постане кућа за стваралачки рад свим слободним уметницима и то не само за дечје програме.

Мишљења сам да је ово шанса за даљу афирмацију уметничког рада чланова нашег удружења.

Овом приликом немам намеру да разрађујем сва питања која би таква сарадња наметнула, јер то треба да буде други део после а који би били у надлежности заинтересованих страна.

У нади да ће ова идеја пружити могућност за даља размишљања, другарски вас поздрављамо.

Живомир Јоковић

ЉУБАВ ИЗА КУЛИСА

ЕЛЕОНORA И ГАБРИЕЛ

Елеонора Дузе. Звали су је жена плачних очију. Жена која је инспирисала познатог песника Габриела Д' Ануција, и потстакла његово поновно уметничко рађање, али и жена која је скупом ценом платила толину песникову наклоност.

Сећајући се тог времена уметничког усхићења, потпуно затворен у себе, у своју собу, песник је написао:

„Чујем понекад лагани шум своје мондине. То је дошла милостива да ме ослушају.“

Љубавна веза између најпознатијег и најславнијег песника епохе и тада највеће глумице, имала је велики значај за уметност и била је предодређена да временом постане легендарна. Из те страсне љубави родила су се њихова најлепша и најбоља дела, нако песнички опус тако и дела писана за театар. Дузе их је са велиним ентузијазмом и ужитном изводила у театрима широм света и била понекад неприхваћена, можда због тежине његовог песничког језика. Она није клонула и никада није губила веру у лепоту тих дела. Опраштала је публицу, била је упорна, тврдоглава, заљубљена.

У таквом расположењу Елеонора се по трећи пут враћа у Америку играјући у посебном

светлу Ђоконду и Франческу из Риминија. Песнику је писала свакога дана уверавајући га, да је сала пуна гледалаца, иако их је било је два око половине. Она је кроз све те проблеме и олује различитих мишљења пролазила уздигнуте главе. Тврдоглава аверзија публике на Д. Ануцијев репертоар отежавала је њену финансијску ситуацију. Бива приморана да прода своје куће у Виченци и Фиренци. А онда, притиснута проблемима и већ ослабљеног здравља, морала је да попусти и прихвати посао који ће јој донети сигуран успех. Љубав и страст постају прошлост за Елеонору и Д. Ануција.

На помолу су биле његове нове љубави и нове авантуре, нове страсти и нове жене. Криза која је захватила њихову везу јануара 1904. године била је нобна за уметницу. Њена жарка жеља да игра Милу у величанственој трагедији „Јоријева кћи“ била је чиста илузија. Д. Ануцио је ту улогу наменио другој глумици. Потпуно изгубљена и иссрпљена од болести она је смогла снаге да као жена жени напише једно сулудо писмо, тражећи одговор на питање, да ли је ико други у стању да воли песника као што га је она волела.

Елеонора убрзо умире. И тако је била окончана агонија једне велике и страсне љубави.

Ангелина Маринковић

ЛОБУС

ИНДИЈА

ПОЗОРИШНИ ЧОВЕК ТАГОРА

Љубитеље поезије великог индијског песника Радиџранта Тагоре (1861 — 1941) потсећамо овом приликом и на његов позоришни лик. Тагора је био један од ретких универзалних генија на размеђи двају столећа. Не само што се окушао у свим радовима књижевности и у филозофији, био је одличан сликар (оставио је око две хиљаде слика и цртежа), композитор, певач... Али речи за Тагору да је био позоришни човек такође није претерано јер он је то био у најпотпунијем смислу. Написао је више драмских текстова („Геније Ваљмики“, „Свеченост пролећа“, „Јесењи празник“, „Последња жица“, „Ружа“ итд), радио је као глумац, редитељ, кореограф.

Његов талент био је заиста бујан и нездаржivo се испољавао у најразличитијим видовима. Сведочанства кажу да је дивно певао, да је у резиденцији свога ёца приређивао позоришне представе у којима је сам играо, што није било баш уобичајено за његову високу браманску касту.

БУГАРСКА

НИЈЕ СЕ РОДИО ЛУТКАРСКИ МОЛИЈЕР

Професор на ВИТИЗ-у „Кр. Сарафов“ у Софији, на одсеку луткарске режије, доц. Атанас Ивков, који је код нас поставио не-

колико представа у Београду. Нојом Саду и Нишу рекао нам је:

„Луткарска режија као посебна врста у оквиру режије не постоји. Разлика у режији, између драмског и луткарског театра је у то

ЗОРАН РАНКИЋ: АФОРИЗМИ

1. У ЦАРСТВУ СНОВА, СУМЊИВ ЈЕ СВАКО КО ЈЕ БУДАН.
2. РАЗОЧАРАНИ У СЕБЕ, ЧЕСТО СЕ ПОВУКУ МЕЂУ ЉУДЕ.
3. СВИ СУ ЉУДИ РАЗЛИЧИТИ, БЕЗ ОБЗИРА НА БОЈУ КОЖЕ.
4. ТРЊЕ ЈЕ ДАЛЕКОВИДО ЦВЕЋЕ.
5. ДА ЛИ ЈЕ ПРВИ ЧОВЕН БИО ПОСЛЕДЊИ МАЈМУН.
6. О МРТВИМА СВЕ НАЈБОЉЕ ПОГОТОВУ АКО СУ ЖИВИ.
7. СТАО МУ ЈЕ МОЗАК АЛИ ОН ИДЕ ДАЉЕ.
8. СТАЛНО ИДЕМО ДАЉЕ, НИКАКО ДА СТИГНЕМО БЛИЖЕ.
9. ЦИЉ НАШЕГ ПУТА ЈЕ ДА ПРОНАЋЕМО ПУТ ДО НАШЕГ ЦИЉА.
10. НИКО НИКОГА НЕ ПОДНОСИ, АЛИ ЗАТО СВИ ОСТАЛИ ЖИВЕ У СЛОЗИ.

ме што је то у суштини познавања жанра, закона луткарског позоришта. Као што не може да се снима филм ако се не познају закони филмске уметности, тако и у луткарству не може да се ради а да се не познаје луткарска уметност, која је по некој својој лаконској ликовности, близка поезији. Посао редитеља је да машту свих стваралаца у представи испровоцира, извлачи и организује у смеру који је замислио. Још увек је велика улога редитеља и у грађењу саме драматургије јер, нису се још родили луткарски Шекспир, Молијер... Један од основних проблема у луткарском позоришту је непопуларство лутке. Мали је број глумаца који су способни да сами раде са својим луткама, очекује се да редитељ каже сваки покрет, а како луткарство може да се развија ако нема маште глумца. Луткарско позориште има свој непоновљив језик и као такво треба да буде респектовано и да заузима своје одређено место у културном животу.“

Маријана Петровић

НИГЕРИЈА

ПАЛМИНО ВИНО

Одјеци традиционалног позоришта тропске Африке са музичким и плесним обележјима задржали су се и данас.

Позоришни професионализам у Нигерији новијег је датума. Иначе, веома су снажни народни, музичко-драмски и школско-аматерски театар. У савременој драми доминирају патриотске и националне теме. Ево неколико наслова: „Становници мочваре“, „Спасимо јединство Нигерије“, „Плес шуме“, „Стварање света“, „Љубитељ палминог вина“...

АДЕСЕ ФЕСТИВАЛА:

FESTIVAL OF FOOLS

MELKWEGL

Lijbaansgracht 234a

1017 PH AMSTERDAM

(dir. Wouter de Boer, Karl, Senden)

Фестивал је настао као off-програм „Холандског националног фестивала“, али у последње време и сам постаје институционализован. Селекција је строжа, а учествују различита професионална позоришта из целог света. Прошле године се чак одржавао off-програм као реакција на „Festival of Fools“!

РАЗУМЕ С ЕДА СВЕ ГРЕШКЕ (УКЉУЧУЈУЋИ И ШТАМПАРСКЕ) НИСМО УОЧИЛИ, РАДИТЕ И ВИ НЕШТО!

Редакција

ПОСЛЕДЊА СТРАНА — БУДУЋА ПРВА СТРАНА

У овом броју представљамо вам ЖЕЉКУ ЦВЈЕТАН, студенткињу II године глуме, у класи професора Миленка Маричића.

Она је пре неколико дана на Филмским сусретима у Нишу добила признање, заједно са глумцем Тихомиром Арсићем, награду за најбољи филмски пар.

Трагали смо за њом али она је увек у послу, на неком снимању. Тренутно је ангажована на телевизији Београд. Али уместо изјаве за ЛУДУС, очекујемо њене нове глумачке креације...

КУТАК ЗА ПОЗОРИШНИ АМАТЕРИЗАМ

Ова рубрика намењена је Вама, заљубљеници и прегаоци театра, Вама ствараоци позоришне публике и позоришне атмосфере тамо где нема професионалних позоришта, и Вама који паралелно са професионалцима храбро истражујете тајне сцене, Вама без којих се модерно позориште више не може замислити..

Позивамо Вас да нам пишете о Вашем раду, о Вашим дилемама... Користите ову рубрику као место разговора. Изразите своје жеље у погледу драмских текстова, стручне сарадње. Ова рубрика може бити посредник између Вас и драмских писаца, редитеља.

Ми, чланови редакције ЛУДУСА, лично ћемо се потарати за те контакте.